

Het zijn geen poppetjes die vallen, maar de soldaten vallen. Foto: Bert Veldman.

Ik speel! Jij ook?

Spelen: de voertaal van speltherapie

Marianne Haster-de Koeijer en Marian Veldman-Broeke

Inleiding

Al jaren trekken we samen op: Marianne en Marianne. We hebben allebei een eigen speltherapiepraktijk, helaas 150 kilometer uit elkaar. Dat neemt niet weg, dat we regelmatig met elkaar sparren over de jonge cliënten in de praktijk. Wij kunnen ons erover verbazen hoe een kind al spelend zijn gedachten en gevoelens uit en ordent: de kracht van het spel!

We ervaren dat heel veel aanbod binnen jeugdhulp 'spel' wordt genoemd. We willen laten zien wat spel in speltherapie is, duidelijkheid scheppen in wat we als speltherapeuten doen.

In deze 'Uit de praktijk' laten we jullie kennismaken met Roy, een stoere achtjarige jongen. Zijn ouders hebben last van zijn boze buien.

Het kind in zijn systeem, dat is ons uitgangspunt in speltherapie. Dit betekent voor Roy dat hij komt spelen en in zijn spel zijn context meeneemt. Met de ouders gaan we in begeleidende gesprekken (en soms heel speels) op zoek naar wat Roy en zijn ouders samen nodig hebben.

In de praktijk van Marian komt Roy. Een stoere jongen, klein van stuk, die precies weet wat hij wil. Hij woont met vader,

moeder en broertje in een dorp. Hij zit in groep vier van de basisschool en werkt hard. Een voorbeeldige leerling. Hij is een groot voetballer en hij wordt prof. Hij bewaakt het doel. Daar komt geen bal langs.

Aanleiding

Bijna altijd start een speltherapieproces met een vraag van ouders. Zij zoeken contact met ons; soms op advies van school, huisarts, het Centrum voor Jeugd en Gezin, psycholoog, orthopedagoog of anderen. Ouders bellen eigenlijk altijd rondom klachtgedrag, soms ook met een externe motivatie

(“Juf zegt...” of “Ik moet...”). Een kind belt zelden zelf met een hulpvraag, maar wordt gestuurd door ouders.

Moeder belt. Een waterval aan woorden. Ze is ten einde raad. Haar achtjarige zoon is alleen maar boos. En niet een klein beetje. Hij gaat flink te keer. Ze weet het niet meer. Net nu alles rustig is begint hij. Ik vraag wat er is gebeurd. Ze vertelt dat vader een ernstig ongeluk heeft gehad, lang in het ziekenhuis heeft gelegen en daarna heeft gerevalideerd. Hij heeft een andere baan en alles herstelt zich. En nu dit!

Intake

Als de ouders van Roy voor intake naar de spelkamer komen, zijn we vooral bezig met het uitvragen van de situatie. We ontmoeten in een intakegesprek de ouders. Roy is niet aanwezig. Dat is een keuze. Voor ons hangt dat samen met leeftijd en motivatie van het kind. Onze houding in het gesprek is vooral luisterend, niet-wetend, nieuwsgierig, oordeelvrij. We hopen meer inzicht te krijgen in wat de ouders zoeken en wat zij willen en hopen voor hun kind. In het intakegesprek vragen we naar de geschiedenis van kind en ouders, maar ook naar de dingen die nu goed gaan. We brengen samen met de ouders hun draagkracht en draaglast in beeld en sluiten zo goed mogelijk aan bij de persoonlijke situatie van Roy en zijn ouders. We stellen een behandelkader op, met daarin hulpvraag en behandoelen. We beschrijven de context en de verschillende interacties tussen gedrag en omgeving (De Beer-Hoefnagels, 2009). Dus voor Roy kijken we naar wat zijn gedrag doet met zijn ouders (en andersom) en met andere belangrijke personen in zijn omgeving. Naar aanleiding van de informatie die we van ouders verkrijgen over Roy, de situatie en de problematiek, komen we tot eerste hypothesen en observatievragen. Die zetten we centraal in de eerste fase van het behandelproces: de observatiefase. We bepalen hoeveel sessies we nodig hebben om een antwoord te vinden.

Observatiefase

Meestal hebben we drie sessies nodig voor de observatiefase, soms iets meer. Een sessie duurt bij ons in de praktijk drie kwartier.

Onze belangrijkste vraag is: ‘Wie is dit kind?’ Dus: ‘Wie is Roy?’ We denken en werken niet vanuit een protocol. Marian dacht in de sessies met Roy dus niet: ‘Roy is boos, dus ik ga spel 1 en spel 2 en spelvorm 3 met hem spelen.’ Met een open en nieuwsgierige houding start Marian de observatie: ‘Ik wil ontdekken hoe Roy zijn speltaal vormgeeft en verbeeldt.’

Misschien zijn er lezers die zich nu afvragen: ‘Hm, speltaal? Hoezo is dat een taal?’ We kennen allemaal de uitdrukking dat een beeld meer zegt dan duidend woorden, en zo is het ook in spel. Wanneer een kind geen woorden heeft voor zijn verhaal, kan hij daarover wel spelen. En zo is spel een taal! Spel wordt in speltherapie gezien als de manier waarop een kind persoonlijke ervaringen en betekenissen vormgeeft. Als speltherapeut spelen we zo mogelijk mee en worden we betrokken in de spelwereld van het kind. Het spel ontplooit zich in de wisselwerking tussen kind en therapeut (Vermeer, 1968; Brunsmann & Kluin-Haster, 2019). We spelen samen, en dus communiceren we binnen de speelwereld die het kind ontwerpt en speelt. De speltaal van het kind is de voertaal. Het spel is ons gesprek.

Onze houding in het gesprek is vooral luisterend, niet-wetend, nieuwsgierig, oordeelvrij

In de observatiefase biedt Marian ruimte aan Roy om tot spelen te komen en een relatie aan te gaan met haar. (Brunsmann & Kluin-Haster, 2019) We stellen ons in deze fase verschillende vragen, zoals:

- Wie is dit kind?
- Hoe beleeft dit kind zijn wereld?
- Hoe ervaart het kind zijn relaties, zijn context?

- Hoe gaat het kind relatie aan?
- Ervaart het kind zelf een probleem?
- Hoe is de spanningsregulatie bij dit kind? Hoe gaat het om met frustraties?
- Hoe speelt dit kind?

We kunnen ervoor kiezen in de observatiefase opdrachten te geven (gestructureerde observatie). We baseren een eventuele opdracht op de observatievragen en hypothesen. Zo kunnen we vragen om tweepartijenspel te spelen, uitnodigen tot het maken van een wereld in de zandtafel, een gezelschapsspel voorstellen, een tekenopdracht geven of een activiteit met sensopathische materialen voorstellen. Steeds houden we voor ogen dat het spel het spel van het kind is. We geven het kind de ruimte om zijn spel te spelen. Als kinderen meteen al goed tot spel komen geven we geen opdrachten (“Mag ik meteen gaan spelen hier?”). Wat is er mooier dan hierin gewoon aan te sluiten bij het kind?

Zijn we nu zomaar begonnen met spelen? Normaal gesproken... zou Marian een rondje door de spelkamer met Roy lopen. Wat kun je hier allemaal doen? En natuurlijk zou Marian de basale regels in de spelkamer uitgeleggen. Zo zou Roy dus heel goed weten, dat wat hij gaat spelen zijn keuze is, zijn verhaal, en dat Marian hier zorgvuldig

mee omgaat. Hij zou ook weten, dat Marian na drie sessies weer met zijn ouders zal praten, maar eerst met hem bespreekt, wat ze van hem wel of niet aan de ouders mag vertellen.

*Roy doet het lekker anders en ik sluit aan.
Ik loop naar de wachtruimte. Geen Roy. Een eind verder in de gang zie ik*

moeder. Ze trekt haar schouders op en zegt dat Roy in de gang wilde zitten. Roy en ik stellen onszelf aan elkaar voor en ik krijg een stevige hand en een open nieuwsgierige blik. Roy en moeder lopen mee naar de spelkamer. Hij gaat meteen naar de boksbal en geeft een demonstratie. Hij zoekt oogcontact. Ik zie trots, ook angst? Roy tast af. Kijkt dan naar moeder en zegt dat ze mag gaan. Hij komt straks wel. Moeder kijkt verbaasd en loopt weg. Roy pakt figuurtjes, politie en boeven. Hij speelt een kort spelverhaal. Het gaat over vertrouwen en boos zijn. Er ontstaat een groot slagveld. Ik mag alleen toekijken. Dan laat hij alles liggen, pakt een bordspel en vraagt of ik meedoe. Zodra de spanning oploopt verandert hij de regels.

Bij Roy wordt niet de eerste sessie uitleg gegeven, maar de tweede. Marian sluit aan bij de behoefte van Roy. Als Roy zich veilig voelt komt de ruimte vanzelf. Marian bespreekt de tweede sessie met Roy dat ze met zijn ouders heeft gepraat en dat ze van hen gehoord heeft waarom zij graag willen dat hij komt spelen. Ze legt de vraag ook terug bij Roy: "Wat wil jij hier graag ontdekken? Heb jij dezelfde vraag als je papa en mama?" Roy weet hier heel mooi een antwoord op: "Ik wil anders boos zijn!"

Terwijl wij deze casus samen bespreken, merken we op dat de vraag van Roy heel mooi is. Hij wil anders boos zijn.

Van het brede, open spelen in de observatiefase, wordt het spel nu gericht

Daarmee geeft hij zelf al richting aan zijn spel. Het spelen krijgt zo in de spelkamer een extra dimensie: het expliciet benoemen van een doel, met daarbij het gegeven dat het kind over en met alles mag spelen en dit zelf mag kiezen. De eerste drie sessies (observatiefase) ronden we af met een oudergesprek.

Roy weet dat ik zijn ouders volgende week zie. Ik vraag aan hem wat ik mag delen met papa en mama. "Alles", zegt hij meteen. Dan zie ik twijfel. Ik benoem dat ik die zie en vraag waar deze twijfel zit. "Zeg maar niet dat ik mijn broertje stom vind. Dat is niet leuk voor ze."

Oudergesprek

Marian heeft de informatie uit de intake en de bevindingen uit de observatie bij elkaar gelegd en een behandelplan geschreven. In dit oudergesprek wil ze graag komen tot een gezamenlijk doel voor de therapie. Ze zoekt met de ouders verbanden tussen hun vragen en het spel en de vraag van Roy. Marian vertelt de ouders dat het contact met Roy groeit. Ze noemt het contact en de relatie met Roy als basis voor de therapie. Ze vertelt ook over het spel van Roy. Hoe verhoudt zijn spel zich tot zijn ontwikkelingsfase? Komt Roy tot verbeeldend spel? Laat hij in zijn spel iets van zijn binnenwereld zien?

Marian is in dit gesprek open en transparant over de samenwerking die ze met de ouders wenst. Ze legt uit dat Roy eigenlijk hen ook meeneemt in de spelkamer; niet fysiek, maar wel in wie hij is en wat hem bezighoudt.

Ik pak een plaatje van de ijsberg. Samen zoeken we woorden bij het zichtbare gedrag en zetten deze in de berg boven het water. Ik wijs de ouders op het gedeelte onder water. Daar zit wat we niet zien maar wat er wel is. We

moeten zoeken achter zijn zichtbare gedrag. Als ouders terugkijken komen de woorden angst en eenzaam naar boven. Dat schrijf ik in de berg die onder water zit.

De ouders en Marian besluiten samen over de verdere inzet van speltherapie.

Roy en Marian zullen verder spelen. En de ouders hebben 'thuiswerk' te doen.

Ouders gaan eerst inzetten op erkenning van de boosheid van Roy. Ze gaan Roy laten merken dat hij boos mag zijn. En de ouders gaan elkaar helpen rustig te blijven tijdens de boze buien van Roy. Ze houden in hun achterhoofd dat er waarschijnlijk angst speelt. Kunnen ze dit herkennen? Ze oefenen in kijken achter het gedrag. Ouders mogen Roy meer zelfstandigheid geven. We overleggen samen hoe ze dat vorm kunnen geven. Omdat de meeste botsingen tussen moeder en zoon zijn, pakt vader dit eerst op.

Wij houden na elke vijf sessies een oudergesprek, waarin we kijken naar de voortgang van de therapie en naar de stappen die ouders kunnen zetten. Omwille van de lengte van dit artikel gaan we nu niet inhoudelijk in op het stukje ouderbegeleiding.

Beginfase

De eerstvolgende sessies noemen we de beginfase van de therapie.

De vierde sessie tekenen we het doel uit. Hoe doe je boos? Het antwoord hebben we niet. Roy vertelt onduidelijk over een situatie van thuis. Hij vertelt dat hij heel boos was, maar komt niet uit zijn verhaal, Hij stopt met praten en pakt de ridders en het kasteel. Het wordt binnen een paar minuten een groot slagveld. Ik denk dat ik wel weet wat er is gebeurd, maar ik zeg dit nog niet. Het blijft nog een hypothese.

Van het brede, open spelen in de observatiefase, waarin Marian vooral volgend en zoekend was, wordt het spel nu gericht. Nog steeds mag Roy zelf kiezen wat hij wil spelen (een belangrijk uitgangspunt bij speltherapie). Het initiatief voor het spel ligt bij Roy, en Marian sluit aan bij zijn spel.

We herkennen allebei dat in de beginfase kinderen vaak spel 'in losse stukjes' laten zien. Het zijn vaak fragmenten uit hun verhaal, het kort aanraken van

thema's uit eigen leven en beleven. Roy laat dit ook zien.

In de watertafel staat een groot piratenschip. De piraten zijn op weg naar de schat. In een paar minuten rammen ze alles en iedereen die ze tegenkomen opzij.

Hij gaat boksen met de blote handen. Het is een harde bal maar dat lijkt hem uiterlijk niet te deren. Zijn handen worden rood.

Roy pakt de leeuwen en tijgers en zet ze in een kooi. Daar komt een man die loopt zomaar naar binnen. Hij wordt opgegeten door de leeuw. "Niet zo handig," zegt Roy tegen mij. Ik knik, nee niet zo handig.

Samen (Marianne en Marian) nadenkend over het spel van Roy, beseffen we maar weer wat de client-centered basishouding van ons als speltherapeuten doet. We volgen het kind in zijn spel. Dat klinkt misschien afwachtend en passief, maar het is echt een actieve houding. Het gaat om afstemmen en aansluiten bij het kind. Al pratend zoeken we op wat Carl Rogers hierover gezegd heeft. Hij stelt dat het belangrijkste van de client-centered houding ligt in 'er zijn'. Hij stelt dat de therapeut gelooft in de krachtige persoon, die verborgen zit in iedereen (kind en therapeut). Die krachtige persoon is helpend. Rogers noemt, naast vertrouwen in de potentie tot verandering en groei, onvoorwaardelijk, transparant en empathisch zijn als drie basisvoorwaarden voor een geslaagde therapie. De twee personen in de therapeutische relatie (kind en therapeut) hebben het grootste aandeel in herstel ('Carl Rogers on Person-Centered Therapy', 2012).

Verwoorden

Zoeken wij (Marianne en Marian) samen altijd theorie bij onze casuïstiek? Vaak wel en dat vinden wij boeiend. In de casus van Roy hebben we samen ook nagedacht over de basistechniek van speltherapie: 'verwoorden'. En omdat we zelf altijd weer enthousiast worden, als we concreet benoemen wat

dit inhoudt, nemen we jullie even mee. Verwoorden is eigenlijk altijd een zoektocht naar de essentie van wat er gespeeld wordt. Wat in het spel heeft verwoording nodig om het kind bewust te maken van zijn onbewuste spel? Niet alles hoeft verwoord te worden. Verwoorden dwingt ons tot goed kijken en grote betrokkenheid op het spel, om zo goed aan te blijven sluiten bij het kind. Verwoorden werkt als een vergrootglas. We spreken over het gebeuren in de speelwereld, niet over het kind en zijn gevoelens.

Bij Roy spreekt Marian dus over de gevoelens van de ridders en piraten, niet over die van Roy of haarzelf. Door het verwoorden wordt het spel explicie-ter, minder toevallig, minder vluchtig. We helpen op deze manier de speelwereld te ordenen en verduidelijken. Een kind kan dan kiezen hierop verder te gaan of een andere koers te nemen.

Roy kiest het kasteel en als er een paar ridders zijn, ontstaat er meteen een

gevecht. Hij is de ridderbaas van het kasteel. Het gevecht gaat hard en snel en de ridderbaas blijft alleen over. Roy kijkt naar de ridderbaas en ik verwoord dat de ridderbaas daar alleen staat. Roy knikt en zet alle ridders weer rechtop en we spelen het spel nog een keer en nog een keer.

Verwoorden is een interventie in vele vormen en manieren, op relatieniveau en spelniveau. We letten op onze toon, tempo en woordgebruik. We communiceren met het kind 'in' het spel, in de alsof-wereld van het spelen. Dus het zijn geen poppetjes die vallen, maar de soldaten vallen. En het is niet de pop die huult, maar de baby huult. Het is niet het poppenhuis dat in brand staat, maar het huis (Hellendoorn, 2002).

Het goed kunnen verwoorden van het spel heeft alles te maken met onze emotionele beschikbaarheid en de client-centered basishouding. Kan ik als speltherapeut het spelverhaal van het kind verdragen? Kan ik getuige zijn? Jamin (in Grootthoff et al., 2009) spreekt over de triade kind-spel-speltherapeut, de therapeutische speldriehoek. We stemmen dus af op de spelexpressie van het kind en proberen de innerlijke beleving te begrijpen. Voor het kind zijn we stimulerend en steunend om tot spelexpressie te komen. Zo creëren we samen met het kind ruimte om te komen tot spelinteractie met daarin de therapeutische interactie.

Roy pakt de kroon en koningsmantel. Hij wijst aan waar zijn kasteel is. Ik ben zijn bediende en krijg kleren van hem om aan te doen, plus een dienblad want ik moet voor de koffie zorgen. Als een koning zit hij op zijn troon en geeft bevelen. Ik ren me rot om aan alle eisen te voldoen. Ik zucht en steun dat het

Het zijn geen poppetjes die vallen, maar de soldaten vallen

wel heel veel is. De koning verveelt zich. Hij zegt dat ik nu een praatje met hem moet maken.

Winnicott (1971) spreekt over het transitioneel object. Spelend krijgen objecten betekenis in het spelverhaal. Winnicott onderbouwt het belang van de ervaringen van een kind in de 'transitionele ruimte'. Spel – in zijn verschillende vormen – creëert een transitionele ruimte, een overgangsgebied waar het subjectieve en objectieve met elkaar in contact komen. Los van de werkelijkheid, in een nieuwe zelf gecreëerde (spel)wereld, kan een kind van een afstandje naar zichzelf en anderen kijken. Dat blijkt in allerlei spelvormen. Verbeeldend spel is de meest gebruikte spelvorm binnen speltherapie (naast

sensopathisch spel, alsof-spel/rollenspel, regelspel, beweegspel, contactspel). In therapeutisch verbeeldend spel spelen kind en therapeut samen in de verhulping van het beeld. De kracht van deze spelvorm is helend voor het kind in de therapie.

Winnicott noemt de transitionele ruimte ook wel de intermediaire zone. Wat er gebeurt in het spel staat op zekere afstand van de werkelijkheid, de alledaagse realiteit. Verbonden met zichzelf (binnen) en verbonden met de wereld om hem heen (buiten) doet de speler in het spel ervaringen op in een 'alsof-situatie', die hem helpen in de komende ervaringen als hij weer terug in het gezin of de klas is. Daar waar het kind en de speltherapeut de transitionele ruimte weten te benutten gaat de speltherapie over naar de middenfase.

Roy is nu al een aantal weken de koning. Van bediende ben ik nu zijn adviseur. Hij heeft collega-koningen uitgenodigd. Die hebben allemaal vragen en de koning geeft antwoord en helpt. Soms wil een koning van een ander land vechten. Waar de koning dan eerst meteen zijn zwaard pakte, zegt hij nu vaker dat vechten niet fijn is. Hij blijft nog steeds de regie voeren maar als adviseur krijg ik meer ruimte en inbreng.

Van moeder hoor ik dat de strijd er niet altijd meer is. Roy kan zich wat vaker herpakken als iets hem boos maakt. Moeder ziet dat hij meer zelf doet. De zelfstandigheid groeit.

Middenfase

In de middenfase van de therapie gaat het erom dat het kind en de speltherapeut in het spel betekenis verlenen aan wat er gespeeld wordt (Casado-Frankel, 2016). Een spel voor twee spelers, verbeeldend in een alsof-wereld.

In de middenfase van het therapieproces speelt het kind meestal meer verbeeldend spel. Het onbewuste komt meer naar boven, het kind speelt van binnenuit. Laat de speltherapeut voelen en ervaren wat de innerlijke beleving is. We zien dat het spel van Roy zich ver-

diept en hij meer verwerkt. Zijn spel is intenser. Hij durft dit aan in de veiligheid van de therapeutische relatie. Roy zoekt actief spelsituaties op, waarin zijn thema's door hemzelf worden uitvergroot. Hij probeert nieuw gedrag uit. Hij ontdekt, oefent en leert. In deze fase krijgt het fragmentarische van het begin meer verbinding. Het spel is een vloeiend gebeuren. Er komt meer rust en duidelijkheid. Drie kwartier aaneengesloten spelen kan zomaar gebeuren! Nog steeds is de rol van Marian in dit spel: woorden geven aan wat ze ziet en ervaart. Ordenen en kaderen.

Ik zie het verhaal van het kind, ik luister naar dat verhaal en ik help gaten in het verhaal te dichten. Ik kan in deze fase meer open leggen. Het spel van Roy geeft ruimte om gevoelens en gedachten van de spelfiguren te gebruiken om te confronteren, te suggereren, te helpen zoeken naar oplossingen of ander gedrag voor te stellen. Hier spelen we echt met wat Roy vanbinnen voelt en hoe zich dat verhoudt tot de buitenwereld.

Hier komt de theorie weer om de hoek. We noemen dit mentaliseren. Een belangrijk ingrediënt in dit proces is de beschikbaarheid van een volwassene (in speltherapie: de speltherapeut) om het kind te helpen de ervaring te begrij-

tief kan tonen. Ze wordt meer spelpartner of zelfs tegenspeler, aansluitend bij wat Roy nodig heeft. Dit zien we bijvoorbeeld in de verandering in rol van bediende naar adviseur.

In deze fase zijn we over het algemeen meer gericht op reguleren van spanning en affecten (passend in de thema's van het spel) en op het kind sterken in zijn kwaliteiten en veranderend gedrag. De interventies, doelbewuste ingrepen om iets te veranderen, doen we op verschillende gebieden (Groothoff, 2009), soms vanuit onze speelrol en soms vanaf de zijlijn.

Affectief: De koning is heel boos maar hij lijkt ook verdrietig en bang. De bediende ziet dit en verwoordt zachtjes voor zich uit de gevoelens die hij ziet en kan aan de koning zo erkenning geven voor zijn gevoelens.

Behoeften: De ridder is moe van het vechten, hij heeft er genoeg van. Marian zucht en steunt en benoemt dat de ridder het wel anders wil maar dat hij nog niet weet hoe.

Cognitief/causaal: Zou de ridder zo boos doen omdat hij niet wil laten zien dat hij bang is? Marian spreekt de woorden zacht voor zich uit. Roy kijkt en luistert. Een klein knikje bevestigt deze gedachte.

Relationeel: De koning zit op zijn troon en beslist. Hij zucht en moppert. De

In de middenfase zijn we meer gericht op reguleren van spanning en affecten

pen door ervoor te zorgen dat het zich veilig voelt in de context van zijn verkenningen en door soms de wereld van emoties binnen en buiten te vertalen. (Midgley, Ensink, Lindqvist, Muller, & Malberg, 2017).

In de middenfase is er meer ruimte voor eigen inbreng van de speltherapeut. Het volgen neemt hier een andere vorm aan. Dat zien we ook bij Marian, die vaker mag meespelen en meer initia-

bediende verwoordt dat de koning alles in zijn eentje moet doen. Er is niemand die hem begrijpt.

Context: De koningen zitten aan de tafel. Ze horen bij elkaar maar ook weer niet want ze hebben allemaal hun eigen land. Eigenlijk zijn ze allemaal alleen. Marian verwoordt de context en de gevoelens.

Probleemoplossend: De koning zit op zijn troon en voelt zich alleen. De

adviseur vraagt zich hardop af hoe de koning het nu fijner kan maken met de andere koningen.

Intermezzo

Het kan gebeuren dat kinderen een pauze nemen in hun therapieproces. Na intens verbeeldend spel en rollenspel, waar veel gebeurt en waar Roy veel ervaart en verwerkt, heeft hij behoefte aan structuur en overzicht. Vanuit de client-centered houding schat Marian in welke behoefte Roy in zijn spel probeert te vervullen of in te halen.

Vaak creëert een kind dit voor zichzelf in de vorm van regelspellen. Of een kind kiest heel basaal voor sensopathisch spel. Met sensopathisch of zintuiglijk spel richt het kind zich op zichzelf en hoe hij zich verhoudt tot de wereld om hem heen. Het gaat hier letterlijk om het gevoel te bestaan, iemand te zijn, de ontwikkeling van het ik.

Roy komt binnen en kijkt om zich heen. "Wat heb je nog meer?" vraagt hij. Ik kijk om me heen en hij kijkt mee. Dan ziet hij scheerschuim. Hij zoekt oogcontact en ik zie een vragende blik. "Scheer jij je?" vraagt hij. Ik lach: "Nee, dat niet. Je kunt ermee spelen!" Zijn nieuwsgierigheid is gewekt en hij spuit een grote klodder op de tafel, nadat hij gevraagd heeft of dat mocht. Lachend zoeken zijn handen het scheerschuim en onder luide kreten ervaart hij wat het met hem doet. Waar hij de harde boksbal niet kon voelen, voelt hij nu wel het schuim. Het mag er zijn. Al knedend en vormend ervaart hij dat het materiaal zich niet laat sturen, maar het is gewoon lekker. Hij vraagt of ik blauwe scheerschuim heb. Nee dat heb ik niet maar we kunnen het wel blauw maken. Hij kijkt om zich heen en ziet de verf. Zijn ogen twinkelen. Even later ligt er blauw scheerschuim op de tafel.

Roy heeft al veel geleerd en ontdekt. Hij kan echt al 'anders boos zijn'. Maar hij heeft door dat zijn ouders nog werk te doen hebben. Als het ware parkeert hij even zichzelf, geeft zijn ouders ruimte en tijd.

Over de auteurs

Marian Veldman-Broeke is bij de FVB geregistreerd als speltherapeut. Zij heeft een eigen praktijk: Speltherapie Onderweg in Lochem. Zij studeerde in 2010 af aan de post-hbo Speltherapie aan de Christelijke Hogeschool Ede.

I: www.speltherapieonderweg.nl

E: info@speltherapieonderweg.nl

Marianne Haster-de Koeijer is bij de FVB geregistreerd als speltherapeut. Zij heeft een eigen praktijk: Ondersteboven Speltherapie in Gouda. Zij studeerde in 2010 af aan de post-hbo Speltherapie aan de Christelijke Hogeschool Ede. Naast speltherapeut is Marianne ook supervisor (LVSC-geregistreerd).

I: www.onderstebovenspeltherapie.nl

E: info@onderstebovenspeltherapie.nl

Moeder belt op. Ze loopt vast met Roy en met zichzelf. Ze merkt dat zij vervalt in oud gedrag. Bij doorvragen zegt moeder dat ze het gevoel van Roy herkent: het alleen en bang zijn. Na goed overleg besluit moeder dat zij zelf nog iets te doen heeft. Moeder geeft dat aan Roy aan. "Ik heb ook speltherapie nodig maar dan anders." En dan kan Roy door.

Eindfase

De eindfase van de therapie begint daar waar het klachtgedrag (groten-deels) verdwenen is. Het kind laat zien: het lukt! Soms worden sessies afgezegd. Soms geeft een kind aan dat het speelgoed niet meer leuk is. Roy geeft aan dat het jammer is dat speelafspraken met vriendjes niet door kunnen gaan vanwege speltherapie. Er is meer gesprek over alledaagse dingen. Het spel is minder beladen. Er is meer wederkerigheid in het spel. Het spel wordt 'gewoon' (Hellendoorn, 2002). Richting afscheid, noemen de kinderen wat goed gaat. Bekrachten is dan de aangewezen interventie.

Marian: "Afscheid nemen verdient aandacht. Tijd om de relatie af te bouwen! Ik spreek met Roy af dat hij nog drie keer komt spelen." Afgestemd op de wensen en behoeften van Roy komt hij die keren niet meer wekelijks maar om de twee weken. En zijn ouders?

De ouders van Roy hebben na de zoektocht van moeder hun weg gevonden. Het zien van de angst van hun zoon was confronterend met hun eigen pijn. Ze genieten van Roy en vertellen dat de broers nu zo leuk met elkaar spelen. Er was zoveel strijd. De boze buien van Roy zijn er nog wel, veel minder vaak en intens. Ze laten de oplossing bij Roy. En Roy? Die kan het oplossen.

Roy gaat op eigen benen verder... van afhankelijk, hulp vragend naar zelfstandig, krachtig. Hij is gegroeid van 'Wat kan ik hier halen?' naar 'Ik kan het zelf!' Van 'Ik wil anders boos zijn!' naar 'Ik doe anders boos!'

Roy neemt afscheid. We bekijken zijn fotoboek dat ik maakte van de spelmomenten. Wat hebben we veel gedaan. Roy lacht en is trots. "Ik weet nu wat ik kan doen als ik me boos voel. En ik krijg er geen problemen meer van." Als afscheidscadeautje krijgt hij een fotosleutelhanger als anker. Dag Roy, het ga je goed.

Terugkijkend

We hebben met plezier het hele proces van Roy voor jullie beschreven en ook theorie erbij gehaald. We zien dat het proces verloopt zoals ook andere vaktherapeutische processen verlopen. En toch ... we beseffen dat we in ons geval (speltherapie) áltijd te maken

hebben met het kind én het hele systeem. En dat het kind en zijn spel leidend zijn in het hele proces.

We herkennen de bouwstenen van speltherapie (Brunsmann & Kluin-Haster, 2019). Zij noemen de therapeutische relatie, client-centered werken, spel en betrokkenheid van het systeem als belangrijkste bouwstenen. Deze vormen de basis voor een doelgericht speltherapieproces, een samenspel tussen kind en speltherapeut, in verbinding met het systeem. De kern van speltherapie ligt in de interactie tussen kind en therapeut, via het spelen. Spelen is de voertaal.

We wilden jullie meenemen door het proces van Roy en laten zien dat we in alle fasen vertrouwen op de kracht van het spel en van het kind. En waar Roy in beweging kwam, volgden ouders...

Uit oogpunt van privacy is de naam Roy gefingeerd.

Uit oogpunt van privacy is de naam Roy gefingeerd.

Literatuur:

- Brunsmann, R. & Kluin-Haster, M. (2019). De therapeutische relatie binnen speltherapie. *Tijdschrift voor Vaktherapie*, 15(2), 30-38.
- Carl Rogers on Person Centered Therapy Video. (2012). [YouTube]. Geraadpleegd op 5 juni 2019, van <https://www.youtube.com/watch?v=oOneRQzudzw>
- Casado-Frankel, T. (2016, 18 januari). *Child's play; how play therapy works*. Verkregen van <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/contemporary-psychoanalysis-in-action/201601/child-s-play-how-play-therapy-works>. Geraadpleegd op 18 november 2019.
- Groothoff, E., Jamin, H.J.G.M. & Beer, E. de. (2009). *Spel in psychotherapie*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Hellendoorn, J., Groothoff, E., Mostert, P. & Harinck, F. (2002). *Beeldcommunicatie: Een vorm van kinderverpsychotherapie* (2de editie). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Midgley, N., Ensink, K., Lindqvist, K., Muller, N. & Malberg, N.T. (2017). *Mentalization-based Treatment for Children: A Time-limited Approach* (1ste editie). Washington, DC: American Psychological Association.
- Nederlands Jeugdinstituut. (2017). *Partnerschap met ouders: wat werkt*. Geraadpleegd van www.nji.nl
- Vermeer, E.A.A. (1968). *Spel en spelpedagogische problemen*. Utrecht: Bijleveld.
- Winnicott, D.W. (1971). *Playing and reality*. New York: Routledge.

WEEK VAN DE

VAKTHERAPIE

MAANDAG 9 TOT EN MET ZONDAG 15 NOVEMBER

De Week van de Vaktherapie is een jaarlijks terugkerend evenement waarbij elke vaktherapeut iets organiseert om zo vaktherapie meer bekendheid te geven.

WEET JIJ AL WELKE ACTIVITEIT JIJ GAAT DOEN?

Denk bij een activiteit die je kunt organiseren aan een open huis, lunchlezing voor verwijzers of themaworkshop voor ouders. Kijk op www.weekvandevaktherapie.nl voor het inspiratieboekje. Als je al weet wat je wilt organiseren, kun je jouw activiteit aanmelden op deze website zodat je bezoekers naar je activiteit trekt. Vergeet niet in te loggen!

SAMEN ZETTEN WE VAKTHERAPIE OP DE KAART!

De FVB organiseert elk jaar de Week van de Vaktherapie namens de 7 aangesloten beroepsverenigingen.